

1. Eesti rahva saatust mõjutavad sündmused
aastail 1939 - 1940 - 1941 - 1949. a.

23. aug. 1939. a. Moskvas sõlmiti Molotov-Ribbentropi pakt. Suurriigid jagasid siis väikesed Palti riigid oma vahel suurvenemaalalitsuse väime ja muulvaldalla alla.

Sellest tingituna sundis vene Moskva valitsus Eesti valitsusile sõja ähvardusega peale vastastikuse abistamispakti sõlmimise 28. septembril 1939. aastal, kus venevalitsus nägi omale ette sõjaväe baasid, Paldiskis, Saaremaal ja mujal. 18. okt. 1939. a. - NSV Liidu väeosad (25000 - must) viitasid Eesti piiri ja lükkusid respool nimetatud baasidesse. Nüüsi arupeeris vene suurriike üksaaval kõik väikesed Palti riigid.

Venelane tungis ka sõjaga Soome riiki kallale. 30. nov. 1939. a. algas Soome talve sõda. Paljud Eesti noormehed läksid Soomlastele abiks talve sõtta. 17. 06. 1940. a tuli Eestisse juurde veel 90000 punaväelast samuti ka palju eraisikuid ja sõjaväelaste perekondi.

21. juuni 1940. a. moodustati NS Liidu juhtimise järgi Varesi valitsus ^{20. juulil} 19. juulil 1940. a arreteeriti ja kinnitati venemaalale Eesti ülemvägede juhataja Kindral Laidoner ja 30. da juulil 1940. a. Eesti valitsus presidendiks K. Päts ning tema perekonna kinnitamine venemaalale.

14. juuni 1941. a. algas eestlaste suurkinnitamine Venemaalale vüdi 10157. inimest.

22. juuni 1941. a. Saksaamaa alustas sõda NSV Liidu vastu.

9. juuli 1941. a. - Tartu vanglastapeti 192 inimest, Kuressaare lossis ja selle ümbruses 84 inimest. Kui mina 1983. a. märts-is Saaremaal Kuressaare Sanatooriumi läksin ravile, siis rääkis sääl üks Saaremaa vanem mees, et keda punane Vene terror surmuspünas või maha lasi, riskas laibad Kuressaare lossi kooris asuvasse lahtisse kaevu, kus nad olid pannud

2. Kord laipi, kord saepuru ja niivõisi mitu rehti.
See lahine, kaur, mis asub praegu Kurussaare lossihoovi
peal on maasisse tehtud ümarune paekivi müüritusega
umbes paar meetrit pealt lai, aga alt poolt on paessisse
rajutud laiemalt, ümaruselt, ja on mitu meetrit sügav.

Saksasõjavägi läi NSV Liidu punaräälased Eestist
välja august-septembris 1941. Pärle seda oli Saksas
valitsuse ajal kohapealseid punaseid ja venelaseid
partorgi pandud neid laipasi ja saepuru Kurussaare
lossi kaevust välja tooma. Kelle käed panid, selle
käed ka võtavad. Nüüd on lossi hoovi kaur tühi.

On teada, Kosel tapeti 48. inimest. Need on osa,
punaste veretööst eesti rahva kallal.

Kui juunis 1941. a. Saksas riik alustas
sõda NSV Liidu vastu, tuli varsti peale seda
Pärnu poolt maantud määda Märjamaale Saksas-
sõjaväe mootorrattasid ja tsirkite väiksem üksus
ning alluure-salk. Kuna Venelaseid oli enne
Märjamaal sees, algas Märjamaa lahing.
Venelased taandus Orgita mäisa ja lahing kestis
Märjamaal 3-4. päeva, mille käigus Venelased
läsi Orgitalt linnakülidega Märjamaa kirkiku puu-
torni põlema, mis tõttu ka kirkiku puit katus ja
seest üleni ära põles. Hävis tules Saksamaalt toodud
armoonilise ja võimsa häälkõlaga orel, samuti hävis
tules kirkiku tornikell, mille kõla oli nii võimas,
et kestis selge-väine ilmaaga pühapäeva hommiku
meile siia Kurussa - Märjamaa lahingust ~~ära~~ kätte

Selle lahingu käigus läsid Venelased Orgitalt
põlema veel Märjamaal mitu maja. Vana Sipa
otsa vastas asus „vanakõrts“, mille sees oli ühiskauplus
põles maani maha, järgmine, Märjamaa pool „vanakõrts“
kõrvale oli Orkaat Hängur-i uis-häärber, mille sees
oli muusikariistade pood, hävis tules. Praegu on alles
vundament ja selle sees kasvab mõni puu. Järgmine kahe

3. Kordne uus, ärimees Aasmanni maja, süügapöed, hävis tules. Siinpool alevis "Pendikõrts", mille sees kauplus hr. Lauha ja postkontori maja, mille sees kauplus ka kaupmees J. Hõnk, hävis samuti Olgitalt Venelaste poolt lastud leekkuulide tulest.

, Et Märjamaal, Olgitalt Venelased kiviku ja kauplused leekkuulidega põlema, lasid, selajal oli ilmne, et kohalikud Märjamaa ideelised kommunistid, kes olid suured kiviku ja era kaupmeeste vastased ja seeparast aitasid Olgitalt Venelaste tuld juhtida. Juunis 1941.a. tuli ka sama Pansasõja-

välise elluure mootorautu: salu Haimre mõisa, ja lasi nõmme ääres asuva talu kopli peal tuulva venetanki põlema, mille põlend korjus seisis mitu aastat sääl. Paar päeva seisis Pansa motoriseeritud

elluure salu Haimre pargis, ning siis pääl selle korjas ja kamandas mõisa vahel liikuvad inimesed õhtul mõisa viina keldrisse kinni, ning

hoiatas, et hommikul enne kella kuut ei tohi välja tulla ja ise alustas õõksul kella 12 ajal Haimre mõisast taandumist läbi Kõnso küla maante

Konoverene ja Pärnu poole. Et Märjamaa väike es-ou asus vastu maanteed ja meie sõjast erutatud seisime te ääres ning Haimre mõisast taanduv Pansa motoriseeritud eluure salu tuli, nähes meid te ääres, kutsus ja kamandas meid omaga kaasa tulema ning viis oma tagalasse. Kõnso rad ei tahtnud kohapeale maha jätta oma taandumise jälgi, aga, meie kui eraisikute vastu olid nad lahked ja sõbralikud. Kui vene sõja-

välilane uksest sisse tuli, tään ses, sest ta nägi igal pool endal vaenlast. Aga, Pansa sõda oli sellele vastand. Tuli tupp, pari püssi seina või laua najale seisma ja hakkas mõnused juttu ajama.

4. Läksin koos oma naise, õe ja tütre noorema vennaga edasi Pärnu linna, olime suveriidus, ilma rahata sõjapögenikud. Õnneks oli Pärnus tutavaid abivalmis inimesi ja ka teisi sõjapögenikke. Onupöög Eskar andis mulle mõne päevase toidu raha ja paaripäeva pärast läksin Pärnust Sinti edasi koos oma naisega. Õed vennad jäid Pärnu linna tutavate juurde. Tse sain Sintis telliskivi tehases tööd. Töö oli väga raske ja äärmatult odav. Selle päeva palga raha ust sain osta Sindi poest oma kuuspoolkuud kaseda noore naise ja omale naeruväärse madala väärtusega rahu inimese päeva toidu. Minu töö oli Sindi telliskivi tehases maha jahtund, aga kaunis soojast telliskivi põletuse ahjust põletatud telliste väikse käsi vagunetiga ahju põrandal olevat rööbasteed pidi välja toomine. Tellise kivi plonnid olid ahju põletamiseks laotud väikse vahedega nü, 4-ja kivi kaupa, mida pidi 4. kivi rahu röö vahel korraks liikkama ja korraks vagunetti tõstma ning täis vagunetti oma jõuga ahjust välja liikkama. Töötasin küll palja ülarühaga, ainult lühikesed püksid olid jalas, mõlemis peas oli auto õhukummist eeligaatud põidla ja rusumise sõrme aukud sees lapid, et kivid peole nahka ära ei sööks ja jalas ka kotad. Töö ruskond oli see, 4. kivi korraks tõsta, tarvitas palju jõudu mis tõttu stundi päevas töötades kogu aeg igitükis näolt ja selgammööda alla. See oli minu elus esimene ja jäi ka viimaseks orja tööks. Kuu aega töötasin ja siis mõtlesin, et nüüd aitab, müüdu ma siit oma jalaga. Lälja si lähe, et ma olin eelnevalt töös karastatud 27-mlle aastane noor muskulisus, sellepärast pidasin mi rahu vastu. Minu selmised mehid olid ainult nädal aega selle koha peal töötanud. Läksin oma naisega Kilingi-Kõmmel, dr. Kase isa talu, kus perimehiks oli

5. doktorid vend, kes oli väga mõnus ja hea mees. Andis mulle talus tööd, ja meile mõlemale 3. korda päevas korralikult süüa. Minu naist ta tööle ei sundinud, käskis ainult jalutada, sest, et naise kehtetus oli juba

näiliselt arusaadav. 1941. a. septembris anti Pärnu Saksasõjaväe komantantuurist sõjapögenike välja riigialo-koju tagasi minemise luba, sest varem ei lubatud maantude peäle minna, need olid sõjaväe liikumise ja sõja operatsioonide jaoks. Kõju jõudis lüüsiin

sõjatallemaast. Minu suurendatud leeri pilt mis rippu-
toa seinale, oli täägiga silmnägu mitu korda läbi
löödud, too põrandat paksult paberit ja igasugu sodi-
tais loobitud, mine talupidamise päevaraamat ja
pildi albumid olid lähedal kuusieks kännu peal
ära põletatud, vanaisa viin oli ka ära viidud.

Põllud, kus ma kevadel seemne maha tein oli vana
sõjaväelaste hobustega tallatud mustas maas, sest
Altpere vanem naabri mees kes kodus oli kääbis, kui
Saksasõjavägi taganes, tuli järelmisel päeval Närjamaa
poole umbes kolmetuhande vana sõjavägi koos
hobumaonavõerija kaksik rahuritega ning olid
meie tühja majasse ja selle ümbrusse ind sisse-
seadnud. Mui kaevus oli vähe vette, ja sellest

ei jätkunud nende hobustele, seepärast käisid
nad oma hobusid jootmas Altpere kaevud otse
läbi meie vilja põldude. Mida hobused ei olnud
tallanud, see söödeti ära. Seepärast oli meil

eelolev talve loomadega väga raske aasta. Paar
aastat sai talus rahulikult töötada ja maja ehitada
Hitleri plaanitud Sakslaste väike sõda ei õnnestunud
Sakslastel venelasi võita, mis tõttu surmaa külmpärm,
talve kliima, soojima Saksamaa kirge müdiga sõda
lõlbi kurvas ja sõja moraali alla lõi, mis tõttu Sakslane
hakkas kaotama ja positsioonid maha jätma.